

Стан неправосудності

Відстрочуючи втрату чинності статтею 375 КК України, визнаною неконституційною, на пів року, КСУ лише продовжив юридичну невизначеність з питанням відповідальності судді за завідомо неправосудне рішення

Ірина ГОНЧАР
«Судовий вісник»

Відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови є неконституційною, оскільки формулювання відповідної норми суперечить принципу юридичної визначеності як складової верховенства права. Такого висновку дійшов Конституційний Суд України (КСУ) у рішенні № 7-р/2020 від 11 червня 2020 року за наслідками розгляду конституційного подання 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу (КК) України. Однак спірна норма втратить чинність лише через шість місяців.

Суддя-доповідач у справі — Галина Юровська. Окремі думки суддів Сергія Саса, Олександра Касмініна, Галини Юровської.

Умови невизначеності

Ухвалюючи таке судове рішення, КСУ вказав, що конституційні приписи щодо незалежності суддів нівелюються внаслідок юридичної невизначеності в статті 375 КК України, саме формулювання суперечить принципів верховенства права, а саме такому його елементові, як юридична визначеність, та не узгоджується з принципом обов'язковості судового рішення. При цьому КСУ нагадав свою позицію, що кримінальний закон (стаття 375 Кодексу)

► стор. 13

Зводити мости

Помічник судді — один із найкращих претендентів на посаду судді, вважає Ольга Примак-Березовська

Судова влада напрочуд довго була закритою для громадянського суспільства, тож ми мусимо побудувати міст діалогу та піти один одному назустріч, переконана Ольга Примак-Березовська, голова Асоціації помічників суддів України

Я пишу ці рядки з редакції, вікна якої виходять на Шевченківський районний суд м. Києва, де недавно відшуміли акції протесту чи пак підтримки одного із підозрюваних активістів. Уся ця картина під судом (вибухи піротехніки, вигуки в гучномовці, засилля силовиків і вороже налаштовані активісти) є наглядною ілюстрацією взаємовідносин судової гілки влади та громадськості.

Або інша картина. Зачинені суди — і не на ремонт, а тому, що там нікому працювати, перерви між судовими засіданнями тривалістю в декілька місяців — і не для проведення експертизи, а тому, що суддя об'єктивно не може впоратися з величез-

ним навантаженням. А ще постійні «загравання» з розміром суддівської винагороди і неспроможність сформувати один із ключових кадрових органів. Так можна проілюструвати взаємовідносини чи, радше, ставлення законодавчої гілки влади і суспільства до судової системи.

Кожне незаконне, кожне несправедливе судове рішення та відсутність внутрішньої єдності й стали причинами огульної критики, свавільного ставлення інших гілок влади та громадянського суспільства до судової системи. Щоправда, вони продовжують міцно заплішувати очі й на позитивні здобутки суддівської спільноти, яких останнім часом стає більше. Чого всім бракує? Ні, не

довіри. Сьогодні не про це. Сьогодні ми поговоримо про конструктив. Конструктив у взаємовідносинах між різними гілками влади, конструктив у процедурі добору кадрів, конструктив у подоланні кадрового голоду. А говоритимемо ми про це з головою Асоціації помічників суддів України (Асоціація) Ольгою Примак-Березовською, яка разом із колегами у 2015 році заснувала організацію, що нині вирішує вкрай важливі для їхньої спільноти питання. Але найголовніше — вони на власному прикладі демонструють, як можна об'єднати однодумців задля досягнення спільної мети.

► стор. 4

www.dynasty.legal
E-mail: office@dynasty.legal
м. Дніпро: + 38 056 371 30 30
м. Київ: +38 044 359 06 06

В інтересах великої корпорації було проведено комплексний аналіз інвестиційного проекту щодо купівлі нафтогазоносного родовища. Зі свого боку Dynasty Law & Investment здійснила як комплексний юридичний аналіз і структурування угоди за участю нерезидента, так і первинний аналіз інвестиційного проекту (побудову моделі окупності). Крім того, було проаналізовано геологічні матеріали з метою визначення потенційної нафтогазоносності родовища.

ISSN 1819-8368

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Стан неправосудності

Відстрочуючи втрату чинності статтею 375 КК України, визаною неконституційною, на пів року, КСУ лише продовжив юридичну невизначеність з питанням відповідальності судді за завідомо неправосудне рішення

◀ стор. 1

має відповідати вимогам юридичної визначеності, ясності, недвозначності та передбачуваності. Власне, юридична невизначеність, на думку КСУ, полягає у тому, що формулювання диспозиції вказаної статті допускає можливість зловживання нею при вчиненні органами досудового розслідування дій, що мають наслідком притягнення до кримінальної відповідальності судді лише за факт постановлення ним судового рішення, яке, за суб'єктивним розумінням слідчого, прокурора або будь-якої іншої особи, є «неправосудним» (зокрема, у разі незгоди з цим рішенням). Такий стан речей є наслідком того, що у диспозиції статті вжитий термін «завідомо неправосудний», зміст якого не розкривається у цій статті, інших положеннях КК України або інших актах законодавства.

Однак з цим твердженням не всі погоджуються. Так, на думку судді КСУ Сергія Саса, обидва слова є зрозумілими для будь-якої людини, оскільки є загальновизначеними поняттями. «Завідомо» означає щось задалегідь відоме, вказує на умисел і розуміння наслідків своїх дій, а «неправосудний» — хоч і не розкрито ніде, буквально означає щось, що суперечить правосуддю. І хоча це і є оцінним поняттям, саме воно є предметом доказування у процесі кримінального провадження. Отже, підстав для визнання спірного положення неконституційним не було.

Пів року йому

Ще двоє суддів КСУ, які виклали свої окремі думки, погоджуючись із рішенням по суті, вважають, що не було підстав відтермінувати втрату чинності неконституційною статтею. По-перше, це продовжить ризик переслідування і тиску на суддів, втручання в їхню незалежність ще на пів року. По-друге, це не має жодного практичного значення.

Так, уявімо ситуацію, коли у цей період до суду передадуть справу за статтею 375 КК України. Чи не буде обвинувальний вирок про притягнення до відповідальності за явно неконституційною нормою тим сам «завідомо неконституційним рішенням». Тим паче, що вже з 12 грудня його можна буде переглянути за виключними обставинами, до яких визнання неконституційної норми закону відносить пункт 1 частини 3 статті 459 Кримінального процесуального кодексу України.

Злата Симоненко, адвокат, радник ЮФ **Sayenko Kharenko**, переконана, що незалежно від строку набуття чинності, рішення призведе до закриття всіх кримінальних проваджень, які відкриті за статтею 375 КК України, навіть ті, які вже розглядаються судами. Це стосується також проваджень, які були відкриті за наслідками дій суддів під час Революції Гідності. «На жаль, народними депутатами України не було враховано, що стаття 375 КК тривалий час

потребувала доопрацювання та внесення змін. Питання перегляду її положень відкладалося, що призвело до настання таких наслідків: усі судді, які потенційно могли бути підозрюваними у такій категорії кримінальних проваджень, не будуть притягнуті до кримінальної відповідальності. Більше того, допоки Верховна Рада України не ухвалить новий закон, а Президент України не підпише його, будь-яке неправосудне/неправомірне рішення суду не буде вважатись злочином, що є достатньо сильним ударом для правозахисної діяльності», — пояснює пані Симоненко.

Наразі застосування статті 375 КК України складає виключно правову проблему, яку вирішує Велика Палата Верховного Суду. Провадження у справі № 0306/7567/12 вже з пів року перебуває в суді. Зважаючи на це, у суді утрималися від коментування рішення КСУ, однак очевидно, що таким коментарем може виявитися рішення по суті у вказаній справі, ухвалення якого очікується 1 липня 2020 року. Тим паче, що у правників виникає чимало практичних питань: що буде з

Правник також підкреслює, що навіть в ООН привітали рішення КСУ щодо скасування покарання суддів за неправосудне рішення. У Моніторинговій місії ООН з прав людини вважають, що рішення КСУ сприятиме зміцненню незалежності судової системи України.

Пояснюючи причини звернення до КСУ, пан Бондарчук акцентує увагу саме на тиску на суддів, який вчинявся, саме завдячуючи нечіткій редакції цієї статті. «Склалась ситуація, коли передбачена статтею 375 КК України можливість притягнення до кримінальної відповідальності за кримінальне правопорушення під час здійснення ним судочинства дуже активно використовується як громадянами, так і правоохоронними органами як засіб тиску на суддю з метою прийняття певного рішення у справі. Зазначене в 2017-му, 2018 роках констатувала Вища рада правосуддя у своїх щорічних доповідях про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. У згаданих звітах вказуються непоодинокі випадки реєстрації кримінальних проваджень слідчими за статтею 375 КК

таня ще належить вирішити. Наразі у парламенті зареєстровані чотири законопроекти (№ 3500 від 18 травня ц.р. і три альтернативних до нього), якими пропонується нова редакція цієї норми, і всі вони дещо відрізняються. Наприклад, у проекті № 3500 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за постановлення суддею (судьями) упередженого судового рішення», співавтором якого є пан Монастирський, пропонується встановити відповідальність судді (суддів) за «постановлення упередженого судового рішення (вироку, ухвали або постанови), в якому завідомо неправильно застосовано норму матеріального права, або яке постановлено з грубим порушенням норм процесуального права, або в якому завідомо є невідповідність висновків суду фактичним обставинам справи». Тобто залишається кваліфікуюча ознака «завідомо», коли суддя діє свідомо, умисно, наперед розуміючи наслідки своїх дій, та фактично пояснюється, яке рішення треба вважати «неправосудним».

«Я не можу сказати, що саме запропонована нами конструкція є найбільш вдалою. Тим паче, що ми з колегами пропонували її ще до ухвалення та оприлюднення рішення Конституційного Суду України. Це тема для широкого фахового обговорення у професійній спільноті із залученням усіх зацікавлених суб'єктів: суддів, прокурорів, слідчих, законодавців, адвокатів. Власне, думаю, що ті пів року, які парламенту надав КСУ для внесення поправок, ми проведемо у відкритому діалозі щодо того, яка диспозиція відповідала б принципам верховенства права, юридичної визначеності та іншим вимогам, наведеним у рішенні КСУ та міжнародних рекомендаціях щодо незалежності суддів», — прокоментував Денис Монастирський. Народний обранець також висловив переконання, що попри наявність інших статей КК України, таких як зловживання владою або службовим становищем, службове підроблення, за умисне ухвалення незаконного рішення повинна бути окрема відповідальність для суддів. Це не викликає сумнівів ні у парламентаріїв, ні у КСУ, ні у міжнародній суддівській спільноті, адже попри схожість змісту складу злочинів прирівнювати владу судді і секретаря органу місцевого самоврядування та наслідки умисного зловживання нею недоречно.

Що ж стосується ризиків тиску на суддів, то, на переконання парламентарія, вони не можуть виправдати скасування відповідальності суддів як такої. «Ми не можемо готувати закони включно з огляду на те, що хтось, хто наділений владою їх застосування, може перевищити свої повноваження та зловживати своїми правами. Для таких випадків кримінальним процесуальним законодавством передбачено чимало факторів контролю: від процесуального керівництва прокурора до права на касаційне оскарження вироку», — зауважив Денис Монастирський.

Мал. С. Рибонюк

уже відкритими провадженнями, чи можна цю статтю застосовувати у період від визнання неконституційною до втрати чинності і, зрештою, чи буде нова редакція статті підставою для закриття існуючих справ, чи лише перекваліфікації дій суддів, підозрюваних у такому злочині.

Та відтермінування втрати конституційності спірними нормами непокоїть не тільки суддівський корпус. Так, **Дмитро Бондарчук**, старший юрист, адвокат **EQUITY**, який брав участь у підготовці конституційного подання у цій справі, зауважив, що таке відтермінування означає, що на підставі неконституційної норми ще шість місяців будуть продовжуватись розслідування, реєструватись нові кримінальні провадження. Тобто ще пів року слідчі органи зможуть здійснювати тиск на суддів. «Визнання статті 375 КК України неконституційною є беззаперечним кроком до незалежності суддів, проте сумнівним є відтермінування втрати чинності цією статтею», — зауважує адвокат.

Україні внаслідок незгоди з прийнятими судовими рішеннями не на їхню користь та викликом суддів на допит. Такі дії є нічим іншим, як втручанням у здійснення правосуддя і тиском на суддів», — коментує адвокат. Отже, цілком закономірно, що у своєму рішенні КСУ встановив, що стаття 375 КК України не відповідає частинам 1, 2 статті 126 Конституції України, які закріплюють положення про незалежність та недоторканність суддів, заборону впливу на суддів у будь-який спосіб.

Дискусійний клуб

Денис Монастирський, голова Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності, пояснив, що відтермінування втрати чинності спірною статтею на пів року означає, що до того часу норму належить застосовувати так, як вона записана нині.

Якою ж буде правова конструкція статті 375 КК України у майбутньому — це пи-